

С. В. Кульчицький

Боротьбисти

БОРТЬБИСТИ – частина українських есерів, яка перейшла на комуністичні позиції, зробила невдалу спробу співпрацювати з більшовиками й була поглинута ними чи знищена. Есерів. рух розколовся у критичні для України часи, коли ЦР була розпущена, а до влади прийшов гетьман П. Скоропадський. Праве крило УПСР висловилося за поміркованішу соц.-екон. політику, ніж та, яку проводила ЦР. Ліве ж крило мало намір іти у підпілля, щоб очолити збройну боротьбу селян. мас проти гетьман. політики реставрації поміщиц. власності й австро-нім. окупантів. На 4-му з'їзді УПСР у травні 1918 переважали представники радикал. напрямку. Тому новообр. ЦК перевів партію на нелегал. становище і дав їй назву УПСР (Б.), від назви центр. органу – г. [«Боротьба»](#). Праві есери створили власний організац. центр і відокремилися у самот. партію, за якою залишалася попередня назва. Узимку 1918–19 більшовикам удалося швидко захопити Україну завдяки допомозі Б., соц. програма яких дедалі більше еволюціонувала в бік комуністичної. Аналог. еволюцію переживала в цей час менш впливова, ніж Б., Укр. партія лівих соціалістів-революціонерів (УПЛСР) – відгалуження заг.-рос. партії лівих есерів. Вона була названа партією борьбистів (від назви центр. органу російськомов. г. «Борьба»). На 5-му з'їзді у березні 1919 Б. схвалили комуніст. платформу, вирішили разом з більшовиками будувати в Україні рад. владу і прийняли нову назву – Укр. партія соціалістів-революціонерів-комуністів, скорочено – УПСР (комуністів-Б.). У серпні 1919 цю назву було спрощено: Укр. комуніст. партія (Б.), скорочено – УКП(б). За вказівкою Леніна, уряд Х. Раковського погодився на співробітництво з укр. есерів. партіями Б. і борьбистів. Блок із Б., які мали великий вплив на селі й контролювали численні партизан. загони, був необхід. більшовикам для утвердження в Україні. Після очищення України від денікінців (зусиллями рос. червоноармійців і переважно боротьбист. партизан. загонів) Ленін виробив план ліквідації конкурент. партій на комуніст. платформі. Більшовики будували в Україні ідентичну рос. систему диктатор. влади, в якій не залишалася місця ін. політ. партіям. План полягав в організації виборів до рад за спіл. списками, саморозпуску комуніст. партій і прийомі їхніх чл. у КП(б)У. На переговорах чл. ЦК КП(б)У і ЦК УКП(б) у Москві, які тривали від кінця 1919, Б. ставили вимоги рівного представництва двох партій у Всеукрревкомі і збереження Укр. рад. армії, але згодом змушені були підкоритися диктатові через нездатність чинити опір величез. військ. силі, яка заповонила Україну. У березні 1920 ЦК УКП(б) прийняв рішення про

самоліквідацію партії й передав свої повстан. загони в розпорядження командуванню рад. армії. До травня на основі індивід. заяв у КП(б)У було прийнято бл. 4 тис. Б. із наявних 15 тис. Їхні лідери – Г. Гринько, В. Блакитний, П. Любченко – одержали в компарт.-рад. апараті високі посади, а О. Шумський був кооптований до ЦК КП(б)У. «Зникнення» Б. з політ. сцени було організоване органами держ. безпеки. 26 квітня 1920 політбюро ЦК РКП(б) доручило Ф. Дзержинському зміцнити тили рад. армії в умовах рад.-польс. війни, що почалася днем раніше. Голова ВЧК прибув в Україну на поч. травня з операт. групою в складі 1400 осіб. Він звернув особливу увагу на придушення «куркул. бандитизму», тобто знищення повстан. селян. загонів, які не пішли за лідерами Б. і відмежувалися від організов. більшовиками «виборів» до рад. Усіх Б., яких виявляли чекісти, нещадно знищували. Вступ до КП(б)У не став для Б. «охорон. грамотою». Під час перереєстрації КП(б)У влітку та восени 1920 чисел. склад парт. організацій скоротився на третину. Виключали передусім Б., які мали непролетар. походження. Колишні Б., які залишалися в КП(б)У, були винищені 1937. Навіть короткочасне перебування в УКП(б) було достат. підставою для арешту й розстрілу.

Рекомендована література

1. Панчук М. І. Партії українського національного комунізму // Наук. пр. з питань політ. історії. Міжвід. наук. зб. К., 1992. Вип. 172;
2. Шаповал Ю. И. «Всеми мерами стремиться к исчезновению этой партии» // Віче. 1994. № 4;
3. Єфименко О. Г. Політична доктрина боротьбистів: Витоки та сутність // Харків. університет. вісн. Х., 1996. № 387.

Бібліографічний опис:

Боротьбисти / С. В. Кульчицький // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2004. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-37346>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).